

قوانین و مقررات آشنایی با

خانواده

سن ازدواج

ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی - «نکاح قبل از بلوغ ممنوع است.»

تبصره - «عقد نکاح قبل از بلوغ با اجازه ولی صحیح است، به شرط رعایت مصلحت مولی علیه.» (اصلاحی موزع ۶۱/۱۰/۸)

تبصره یک ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی - «سن بلوغ در پسر پانزده سال تمام قمری و در دختر نه سال تمام قمری^۱ است.»

با توجه به موارد بالا ملاحظه می شود که قانون به دختران ۹ ساله اجازه نکاح داده است. ولی باید بدانیم که بین «جواز» و «وجوب» خیلی فرق است. به عبارت دیگر اگر دختر ۹ ساله اجازه نکاح دارد به این معنی نیست که حتماً باید در ۹ سالگی ازدواج کند.

برای تشکیل خانواده آن هم یک خانواده

یدالله جهانگرد

خوانندگان محترم، در قسمت قبل با مقررات قوانین دوران نامزدی آشنا شدید. در این قسمت درباره سن ازدواج، اجازه ولی، (در مورد دختری که ازدواج نکرده است) و موانع نکاح با شما سخن می گویم.

کنند.

اجازه ولی در نکاح دختر

ماده ۱۰۴۳ قانون مدنی - «نکاح دختری که هنوز شوهر نکرده، اگرچه به سن بلوغ رسیده باشد موقوف به اجازه پدر یا جد پدری اوست. و هرگاه پدر یا جد پدری بدون علت موجه از دادن اجازه مضایقه کند، دختر می‌تواند با معرفی کامل مردی که می‌خواهد به او شوهر کند و شرایط نکاح و مهری که بین آنها قرار داده شده، به دادگاه مدنی خاص مراجعه و به توسط دادگاه مزبور می‌تواند اجازه نکاح را صادر نماید.»

تذکر: به هنگام تصویب قانون، صدور اجازه ازدواج این قبیل دختران و سایر مسائل خانواده به عهده دادگاه مدنی خاص بود که با عام شدن دادگاهها این وظیفه به عهده دادگاه عام است. به هر صورت مدلول ماده ۱۰۴۳ به اندازه کافی روشن و واضح است و احتیاج به توضیح ندارد. باید توجه داشت در این ماده بکارت دختر مورد نظر است، نه شوهر نکردن او. لذا در مورد دختری که شوهر کرده، ولی قبل از هم‌بستری طلاق بگیرد، همین حکم به عینه جاری است و اگر بکارت دختری در اثر کسالت یا جراحی زایل شده باشد باز هم در حکم باکره^۳ است.

باید توجه داشت که ولایت پدر و جد پدری در ماده ۱۰۴۳ قانون مدنی ترتیبی است. یعنی در صورت حیات پدر باید برای موافقت با ازدواج به پدر مراجعه شود نه جد پدری. و فقط در صورت فوت پدر، جد پدری اختیار اذن نکاح دارد.

توصیه: توصیه ما به پدران، اجداد پدری و

متعال، بالنده و باثبات، باید به عوامل متعددی توجه شود؛ از قبیل سلامت جسم و روان، اصالت خانوادگی، ایمان، زیبایی، موقعیت خوب اجتماعی، متانت و پختگی، عشق و وفاداری، موقعیت خوب اقتصادی و بسیاری صفات خوب دیگر - که در دوام، سلامت و استحکام خانواده مؤثرند.

اما در مورد بصره ماده ۱۰۴۱ که عقد نکاح را قبل از بلوغ با اجازه ولی و مصلحت مولی علیه مجاز دانسته است باید گفت:

در گذشته در میان بعضی از قبایل رسم بود که کودکان را به هنگام تولد نامزد می‌کردند «و به اصطلاح نافشان را به نام یکدیگر می‌بریدند». این قبیل کودکان پس از سن بلوغ خواسته و یا ناخواسته با یکدیگر ازدواج می‌کردند. این ازدواجها گاه ناموفق بود و طرفین با کراهت تا پایان عمر با یکدیگر زندگی می‌کردند. در سالهای اخیر به علت بسط و توسعه فرهنگ، بیداری مردم - و بخصوص دختران - این رسم منسوخ شده است. لکن قانونگذار این قبیل ازدواجهای قبل از بلوغ را با شرط مصلحت مولی علیه تجویز کرده است. این مصلحت ممکن است مصلحت اقتصادی مثل انتقال ثروت و مال از طریق ارث و امثال آن باشد. در هر صورت تشخیص این مصلحتها کار دشواری است و اولیا باید با دقت کافی و بررسی‌های همه‌جانبه آن هم در مواقع ضروری اقدام کنند. در هر صورت توصیه می‌شود که اولیا به خاطر مصالح جزئی و یا کم ارزش از اقدام به ازدواجهای قبل از بلوغ جداً خودداری کنند. والدین باید صبر داشته باشند تا فرزندان آنان به سن بلوغ کامل برسند و با بصیرت، آگاهی و اختیار همسران آینده خود را انتخاب

(مثل پدر و فرزند) و یا منتهی شدن تولد دو نفر به یک منشاء (مثل خواهر و برادر) حاصل می‌شود. نکاح با بعضی از خویشاوندان نسبی ممنوع است.

ماده ۱۰۴۵ قانون مدنی - «نکاح با اقارب^۲ نسبی زیر ممنوع است. اگرچه قرابت حاصل از شبهه^۳ یا زنا باشد.

۱ - نکاح با پدر واجداد و با مادر و جدات، هر قدر که بالا برود.

۲ - نکاح با اولاد هر قدر که پایین برود.

۳ - نکاح با برادر و خواهر و اولاد آنها هر قدر که پایین برود.

۴ - نکاح با عمات^۴ و خالات^۵ خود و عمات و خالات پدر و مادر اجداد و جدات^۶»

با چهار دسته‌ای که در متن قانون آمده است نمی‌توان ازدواج کرد و جزو محارم هستند (یعنی در برخورد های معمولی با آنان حفظ حجاب ضرورت ندارد).

دختران این است که سعی کنند اذن و اجازه ازدواج از طرف پدر و یا جد پدری صادر شود نه از طریق دادگاه. پدران باید بدانند که رسول گرامی اسلام ترتیب ازدواج فرزندان را به آنان تکلیف کرده است، و آنان موظفند وقتی که فرزندان نشان به سن ازدواج می‌رسند وسایل و موجبات ازدواج آنها را فراهم کنند. بنابراین هر وقت خواستگار مناسبی برای دختران پیدا شد نباید سطح توقعاتشان را بالا ببرند و شرایط سختی به آنان تحمیل کنند و نباید بگذارند کار به جایی برسد که دخترشان برای کسب اجازه و اذن ازدواج به دادگاه مراجعه کند. دختران هم موظفند به اتفاق نامزدشان به پدر یا جد پدری مراجعه و با دلجویی و ادای احترام لازم، اذن ازدواج بگیرند تا بتوانند در سایه تفاهم کامل و موافقت اولیا بدون دغدغه خاطر و آبرومندانانه مراسم ازدواج خود را برگزار کنند.

موانع یا اسباب تحریم نکاح

قرابت رضاعی: رضاع در لغت به معنی شیردادن و شیرخوردن طفل است از پستان زن. قرابت رضاعی نوعی خویشاوندی است که بین دو نفر بر اثر شیرخوردن از یک زن با شرایط خاصی حاصل می‌شود.

ماده ۱۰۴۶ قانون مدنی - «قرابت رضاعی از حیث حرمت نکاح در حکم قرابت نسبی است مشروط به اینکه:

اولاً شیر زن از حمل مشروع حاصل شده باشد. ثانیاً شیر مستقیماً از پستان مکیده شده باشد. ثالثاً طفل لا اقل یک شبانه روز و یا پانزده دفعه متوالی شیر کامل خورده باشد بدون اینکه در بین غذای دیگر یا شیر زن دیگر را بخورد.

رابعاً شیرخوردن طفل قبل از تمام شدن

ازدواج با بعضی افراد منع قانونی دارد و یا به عبارت دیگر نکاح بعضی از افراد با افراد دیگر حرام و منع شده است. مهمترین اسباب تحریم عبارتند از: قرابت نسبی - قرابت رضاعی - قرابت نسبی - ازدواج با همسر فردی دیگر - لعان - عقد نکاح در حال احرام - زنا با زن شوهردار - منع ازدواج در اثر عمل شنیع - حرمت نکاح با غیر مسلمان - و بعضی موانع قانونی دیگر که هر کدام را مختصراً شرح می‌دهیم.

قرابت نسبی: قرابت نسبی عبارت از خویشاوندی بی است که با تولد یکی از دیگری

هریک را از شیر متعلق به شوهر دیگر شیر داده باشد آن پسر با آن دختر برادر و خواهر رضاعی نبوده و ازدواج بین آنها از این حیث ممنوع نمی‌باشد.»

بنابراین قرابت رضاعی با توجه به شرایط پنجگانه بالا که در متن قانون آمده حاصل می‌شود و اگر یکی از پنج شرط بالا تحقق نیابد قرابت حاصل نمی‌شود.

پاورقی‌ها:

۱- کسی که تحت ولایت و سرپرستی قرار گرفته است.

۲- هر سال قمری ۳۵۴ روز و تقریباً ۱۱ روز کمتر از سال شمسی است.

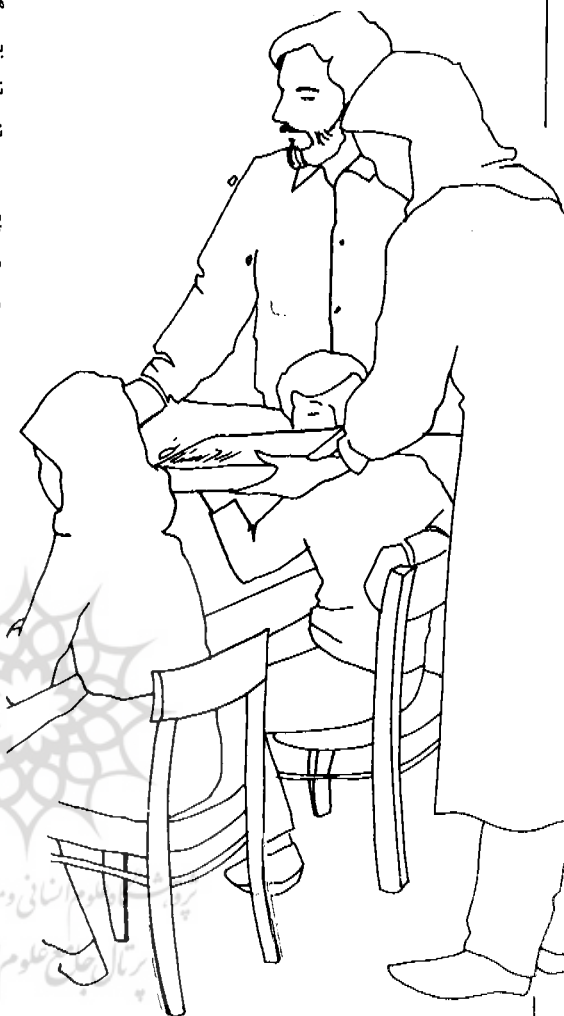
۳- دوشیزه

۴- نزدیکان

۵- اگر یکی از طرفین و یا هر دو طرف ندانند که برهم حرامند و آمیزش کنند، این آمیزش شبهه است. مثل مردی که با زنی که در ایام عده است ازدواج کند و نداند که او در ایام عده است. این آمیزش از نظر مرد شبهه و از طرف زن که می‌داند عده‌اش تمام نشده، «زنا» محسوب می‌شود.

۶- عمه‌ها

۷- خاله‌ها

دوسال از تولد او باشد.

خامساً مقدار شیری که طفل خورده است از یک زن و یک شوهر باشد. بنابراین اگر طفل در شبانه‌روز مقداری از شیر یک زن و مقداری از شیر زن دیگر بخورد موجب حرمت نمی‌شود. اگرچه شوهر آن دوزن یکی باشد و همچنین اگر یک زن یک دختر و یک پسر رضاعی داشته باشد که

تصحیح و پوزش

نام نویسنده مقاله جوانان، ازدواج و خانواده - مندرج در پیوند شماره ۱۹۲ - ماهرخ دانه کار است.